

Istutame puid ja põõsaid.

Igal aastal valmib meil uusi lasteasutuste hooneid. Nende ja varemehitatute ümbrus vajab heakorrastamist, kaunistamist.

Üheks ümbruse kaunistamise vahendiks on puude ja põõsaste istutamine. Puudel ja põõsastel lasteaias on mitu ülesannet, milliseid peab teadma, enne kui hakatakse ümbruse kujundamise plaani koostama ja istutusmaterjali hankima.

Eelkõige praktiline, tervishoiuline vajadus - puud ja põõsad pakuvad varju tuule ja päikese eest. Muidugi on ka oluline, et puud ja põõsad, nagu kõik rohelised taimed, on meie õhuvärskendajad.

Puude ja põõsaste abil teostatakse esteetilist kasvatust. Nende õite ja viljade ilu, lehtede kuju ja värvus, võra kõrgus ja kuju, puude asend - see kõik on ilutunnetuse kasvatamise lähtematerjaliks. Mitte ainult kasvatustöö, vaid ka uute teadmiste andmise ja vaimsete võimete arendamise seisukohast on puudel ja põõsastel kindlad ülesanded. Programminõudeid täites õpitakse tundma ja eraldama puid ja põõsaid, taimeosi, tüvi, juur, oks, vars, leht, õis, villi jne. Kujundatakse mõisted: okaspuu, lehtpuu, igihaljas ja raagus. Kasutatakse õisi ja oksa ruumide dekoreerimiseks, vilju (tammetõrusid, kastanimune) käelistes tegevustes. Puud annavad varju lindudele ja nende pesadele, õied toitu mesilastele. Puud ja põõsad teevad armsaks lasteasutuse, asula, kodumaa. Need komponendid panevad aluse moraalsele kasvatusele, loodusearmastusele ja sellest tulenevale patriotismi tundele. Seega puude ja põõsaste istutamisel tuleb ilu ja elu omavahel kooskõlastada. Istutajal peab olema selge iga puu ülesanne, miks just seda puud istutada, kuhu teda istutada ja kuidas teda istutada. Programmi nõuete täitmiseks vajame eelkõige kodumaiseid puid ja põõsaid, arvestades peale õppe- ja kasvatustöö ülesannete ka puu nõudeid valguse ja mullastiku suhtes.

Eelkõige istutame istutame meie rahvusliku arukase, kas üksikpuuna või 3 - 4 puulise tiheda grupi. Lapsed saavad imetleda tema valget tüve, tema kaarjalt rippuvaid oksa, tunnetada rõõma kevadel tema õrnrohelistest lehtedest ja tema okstel vilistavast küldnokast. Saavad teadmisi kaseest rahvatraditsioonides: kasemahl on kosutav jook, kasepeerg esiisade tubade valgustaja, kaseluud aga tubade ja õue puhastaja, kaseoksad vaasis või ruumis pidutuju tekitajad "kaserosinad" või "urvaplaaster" ulaka korrale kutsuja, kaselusikas supisöömiseks, kasehalg parim küttus, tubade hubaseks tegija.

Teisena istutame tamme, meie esivanemate hiiepüu. Tamme võimsus tuleb esile üksikpuuna, asetatuna nii, et teda võib eemalt vaadelda. Tamm võib kasvada aastasadu, seega on ta istutaja nimetu monument. Tammetõrud on õppematerjal lasteaias, metsas aga metsasigade lisatoit. Tamme puust esemed on kaunid, tammeekstest pärg suurim austusmärk elavale või surnule.

Kastan - sobib üksikpuuna platsi või väljaku keskele. Tema on kevadisel õitsemisajal suureks elavaks kroonlühtriks, kauniks ehteks kogu aiale. Tema suured liitlehed on asendamatuks õppevahendiks lehtede mitmekesisuse tundmaõppimisel, kastaniviljad aga huvipakkuvateks meisterdamisteks käelistel tegevustel.

Vahtrad paigutame grupina, nii et nad eriti sügisel oma punaste, kollaste, pruunide ja roheliste lehtede kirjaga kaugelt paistaksid. Vahtra lehtedest kirju kimbu valmistamine ja tiivuliste viljade kasutamine õppetegevustes on kaunemaid sügispäevi lasteaias.

Pärn - iidne ja kõrgesse ikka jõudev puu - sobib üksikuna, gruppi või alleena. Tema õitel sumisev mesilastepary annab palju huvitavat vaatlusteks ja vestlusteks, ka ravivast pärnaõieteest endistel aegadel ja tänapäeval.

Pihlakad paigutame tumeroheliste kuuskede ette, mille foonil nende valged õisikud ja punased marjakobarad eriti kaunist vaatepilti pakuvad.

Toomingate grupp aiaveerul on oma õitelumes meeldivalt vänge lõhnaga kauaoodatud kevadekuulutaja, aga metsasalus sööbikute armsam kontsertlava.

Kui on ruumi või on aias koguni tiigike, siis paigutame sinna paju, hõbepaju. Tema veepinnale kaarduvad oksad loovad kauni peegelpildi.

Papli kui juurvõsundeist paljuneva ja seega parki risustava puu jätame istutamata. Võib kõne alla tulla eriti halbade mullastikutingimuste puhul. Aia kaugemasse nurka võib istutada meie kodumaise haava, et imetleda tema sügislehtede värvikust ja kuulata nende rahutustvõitavat kahinat.

Okaspuudest on vajalik kuusk, kas võimsa üksikpuuna, grupina või tuulekaitse ribana. Põetav kuusehekk pole otstarbekas. Kuusk on talverõõmu valmistaja, tema oksad pakuvad külma ja tuulevarju lindudele, sinna riputame ka lindude söögimajakese. Kuusk on ka leina puu; tema okstest pärg on viimaeks lugupidamise avalduseks kalmista rahu.

Vaja on leida valguse nõudlikule männile sobiv koht, et seirata talvel tema okstel hüplevaid oravaid.

Ehkki lehist ei leia programmis on see puu siiski ülivajalik. Ta on okaspuu, mis sügisel puistab oma kuld kollaseid okkaid, siis kui kõik puud on juba raagus. Kähid jäävad puule ohteks kogu talveks. Kevadel lehise õrnrohelistes okkad koos roosakas-pruunide-roheliste kähialgetega pakuvad võrratut, tagasihoidlikku värvinaudingut.

Põõsaste valikul peame silmas eelkõige kauniõielisust ja nende mitmekesisust.

Siralipõõsas, meie aedade ja parkide kõige levinum ehe, sobib üksikpõõsana kui ka ridastikku. Lodjapuudest istutame lumepalli üksikuna avarale kohale, kus ta oma õiekoormast murale kaardunud okstega meenutab lastele talvist pilti.

Jasmiini lõhnavad õied kuulutavad kevade lõppu. Põõsas on varju salliv, sobib siiski eelkõige üksikpõõsana aia- või seina-veerde. Põõsastegruppi või puude varju sobib hästi tillukeste õrnroosade õite ja kaunite valgete marjadega lumemari.

Esimese lumevaiba kauniks kirjaks on kikkapuu pakatanud roosad viljad kollaste seemnetega, eriti siis, kui nendel lendavad puna-poolised leevikesed.

Kuuskeste ette või lihtsalt väljaku tagaveerule istutame punase koorelisi kontpuupõõsa, et tema oksad aitaksid kirjata valget lumevaipa ning elustada vaatlejale talvist tagasihoidlikku värvide gammat.

Vääritaimedest on huvitav tavaline metsviinapuu sügisel oma lehtede punaga ja jaanipäeva aegu õitsev lõhnav kuslapuu, mille roosakas-kreemid viljad on omapäraselt kasvanud lehtede peale.

Meie ainukene okaspõõsas kadakas peab leidma ka oma koha. On ju kadakas rahvatraditsioonis kõrgelt hinnatud, tema okste suits peletas haigusi ja puhastas õhku, kadakamarja teega raviti haigusi, kadakapuust kannud omapärase aroomiga on tänapäevalgi hinnas. Lillepeenarde lähisele ja mujalegi võib istutada võõramaiseid roose, jaapaniabaküdeooniat j.t. põõsaid.

Puude ja põõsaste istutamine on tõeline tuleviku ehitamine. Sageli ei näe istutaja oma töö täisvilja, kuna puud kasvavad aeglasemalt kui inimene vananeb. Tuleb kaugele nägeva pilguga arvestada, kui suureks kasvab üks või teine puu, jätta talle selleks vajalik vahekaugus, selline, et tulevikus ei moodustaks meie istutatud park või aed eluvõõrast, inetut tehnikut.

Puude ja põõsaste istutamise toimingu laste osavõtul ehkki see on mõnevõrra tülikas. Lastega neid oma rühma nimepuule panna mulda ja anda esimest janu kustutatavat, jõuduandvat kastmisvett. Ärgu unustatagu sealjuures sobivat vanasõna, mõistatust, peastütlemist või laulusalmi. Kõiki saab ja tuleb teha nii, et see kutsuks lapsi igatsema kauni järele hoiduma inetust, eriti looduse

rüüstatamisest.

1968

Orest Niinemäe

O. Niinemäe

Viljandis

Valuoja pst. 17^a-5

Sünd. 1909.a. Pass X Fq N. 520805

Välja antud 11.apr. 1955.a.